

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті здійснюється аналіз різних наукових підходів до визначення понять термінологічного апарата дослідження в контексті розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність, професійно-педагогічна компетентність, викладач вищої школи, професійний розвиток.

Т. Горохівская. Профессионально-педагогическая компетентность преподавателя высшей школы как фактор профессионального развития. В статье проводится анализ различных научных подходов к определению понятий терминологического аппарата исследования в контексте развития профессионально-педагогической компетентности преподавателя высшего учебного заведения – "компетентность", "компетенция", "профессиональная компетентность", "профессионально-педагогическая компетентность".

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, профессиональная компетентность, профессионально-педагогическая компетентность, преподаватель высшей школы, профессиональное развитие.

Т. Horokhivska. Professional-pedagogical competence teacher of higher educational establishment as a factor of professional development. The article carried out an analysis of different approaches to determine the scientists understand terminological research in the context of the professional-pedagogical competence of teacher of higher educational establishment – "competence", "professional competence", "professional-pedagogical competence".

Keywords: competent approach, competence, professional competence, professional-pedagogical competence, teacher of higher educational establishment, professional development.

Мета: здійснити аналіз різних наукових підходів до визначення понять термінологічного апарата дослідження в контексті розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи – "компетентність", "компетенція", "професійна компетентність", "професійно-педагогічна компетентність".

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нові тенденції в економічному, соціально-політичному та духовно-культурному житті України, її інтеграція у європейський та світовий освітній простір ставлять принципово нові вимоги до національної системи освіти, зокрема до викладача вищого навчального закладу. У сучасних умовах реформування змінюється його статус, освітні функції і відповідно корегуються вимоги до професійної готовності. Сьогодні вища школа потребує конкурентоспроможного, компетентного спеціаліста, здатного до активної роботи на рівні світових стандартів, спроможного до постійного фахового зростання, соціальної та професійної мобільності, готового змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці. За цієї умови одним із пріоритетних завдань, які стоять перед освітою, є підготовка нового покоління викладачів вищої школи, розвиток їх професійно-педагогічної компетентності.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує глибоку увагу зарубіжних і вітчизняних науковців, педагогів до компетентнісного підходу як чинника, що сприяє модернізації освіти. Так, дослідженням компетентностей у царині навчання мови займались зарубіжні вчені Н. Хомський, С. Крамен, Д. Хімз та інші. Характеристику компетентностей в освітніх системах зарубіжних країн здійснили вітчизняні науковці О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко та інші. Проблеми поширення компетентностей на освіту та її трансформації на компетентнісні засади, а також визначення ієрархії компетентностей як основи для запровадження компетентнісного підходу є предметом уваги дослідників, серед яких В. Загвозкін, Д. Іва-

нов, О. Каспаржак, О. Крисан, М. Роменвіль, М. Сміт та інших.

Напрями діяльності вищої школи, її спрямованості на підготовку педагогічних кадрів на засадах компетентісно орієнтованого підходу розв'язуються у наукових працях І. Беха, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, О. Сухомлинської, Н. Селіверстової, Л. Кондрашової, В. Лозової, О. Падалки, А. Реана, М. Ярмаченка та інших.

Шляхи визначення та відбору ключових компетентностей розглядаються в роботах І. Єрмакова, І. Зимньої, В. Кальнея, В. Краєвського, А. Хуторського, С. Шишова та інших.

Питання формування та розвитку компетентностей висвітлені в наукових працях і дослідженнях: комунікативної (С. Братченко, Ю. Ємельянов, Г. Трофімова та ін.); пізнавальної (С. Ворощиков, Д. Татьянченко та ін.); психолого-педагогічної (Н. Лісова, М. Лук'янова, Є. Попова та ін.); життєвої (Н. Назарук, І. Яшук та ін.); загальнокультурної (Н. Конасова, О. Лебенев та ін.); полікультурної (К. Юр'єва та ін.); культурологічної (М. Булигіна, Н. Поморцева, А. Федорова та ін.); етнокультурної (Л. Кравченко та ін.); етнопедагогічної (І. Гуренко та ін.); соціально-педагогічної (Н. Клименко та ін.); соціально-психологічної (І. Демідова, А. Кудрявцева, Н. Яковлева та ін.).

Вивчення проблеми професійної компетентності фахівців засвідчує, що компетентність поєднує в собі загальнолюдські, професійно значущі цінності, гнучкість професійного мислення, знання, уміння, здатність до самореалізації (Н. Кузьміна, О. Лебедева, Л. Лук'янова, М. Розов та ін.). Водночас піднімаються питання розвитку професійної компетентності (А. Бодальов, В. Мясіщев, А. Мудрик, Н. Нічкало та ін.), зокрема, формування професійної компетентності педагогів (С. Архангельський, В. Баркасі, Н. Добровольська, О. Дубасенюк, Е. Зеєр, М. Левківський, Л. Сергеева, Н. Уйсімбаєва та ін.).

Обґрунтуванню необхідності виділення педагогічного компонента в структурі професійної компетентності присвя-

чені праці Г. Бурлаки, П. Павленок, М. Фірсова, О. Холостової та інших. У той час суть і структуру педагогічної компетентності розглядають І. Ісаєв, А. Міщенко, Л. Петровська, І. Проданов, В. Сластьонін, Є. Шиянов та інші.

Окремі аспекти розуміння сутності та формування професійно-педагогічної компетентності подано в дослідженнях С. Демченко, В. Слагіної, Т. Колодько, А. Маркової та інших.

Виокремлення раніше не вирішеної частини. Отже, незважаючи на палітру доробків вітчизняних і зарубіжних науковців, які працюють над різними напрямками впровадження компетентнісного підходу в освіті, проблема розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу до останнього часу не знайшла достатнього наукового обґрунтування.

Формулювання цілей матеріалу: висвітлення ретроспективи становлення понять "компетентність" і "компетенція"; визначення сутнісних характеристик термінів "компетентність", "компетенція", "професійна компетентність", "педагогічна компетентність"; виявлення основних підходів до тлумачення категорії "професійно-педагогічна компетентність".

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення якості освіти є однією з актуальних проблем не тільки для країн пострадянського простору, але й усієї міжнародної спільноти. Вирішення цього питання пов'язане з переосмисленням мети й результату освіти, модернізацією її змісту, оптимізацією способів і технологій організації освітнього процесу [7; 6].

Одним із напрямів такого оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація на компетентнісний підхід та створення ефективних шляхів його запровадження [9, 6]. Дослідниця І. Зимняя зазначає, що компетентнісний підхід в освіті фіксує переорієнтацію оцінки освітніх результатів з понять "підготовленість", "освіченість", "загальна культура", "вихованість" на поняття "компетенція", "компетентність" тих, хто навчається [7, 7].

Аналіз публікацій [1; 4; 6; 7; 9; 10; 11; 13] з проблеми компетентнісного підходу вказує, що він ґрунтується на таких принципах:

- в основі освіти повинні міститись базові знання та відповідні уміння і навички;
- зміст освіти мають складати дійсно

важливі та необхідні знання, на противагу другорядним;

- гуманне ставлення до особистості.

Водночас Н. Селєнцова підкреслює, що використання компетентнісного підходу може сприяти подоланню традиційних когнітивних орієнтацій вищої освіти, веде до нового бачення власне змісту освіти, її методів і технологій [18].

Основною сутнісною характеристикою орієнтованого на компетентності підходу Е. Зеєр розуміє пріоритетну спрямованість на цілі та вектори освіти: навченість, самовизначення, самоактуалізацію і розвиток індивідуальності [6].

Компетентнісний підхід як методологічна основа педагогічних теорій знаходиться в стадії становлення, тільки формується в наукову теорію. Однією із складностей такого процесу та адаптації нової теорії до педагогічної практики є те, що серед науковців усього світу відкритим залишається питання щодо трактування і варіантів тлумачення співвідношення понять "компетентність" та "компетенція".

На думку американського вченого П. Хейджера (Paul Hager), еволюцію терміна компетентності в освіті можна поділити на такі етапи:

перший (1960–1970 рр.) – біхевіористичне трактування поняття, коли компетентність розглядалася як проста демонстрація діяльності в рамках виконання окремих фрагментів завдань, спрямованих на розвиток навичок;

другий (1970–1990 рр.) – компетентності пояснюються як навички загального характеру, які визначають суть майбутньої діяльності або виконання певних дій;

третій (з 1990 р.) – компетентності подаються як такі, що обов'язково потребують як елементу виконання, так і обов'язкового володіння індивідумом певними інтелектуальними, моральними та соціальними якостями [12, 130–131].

Дослідниця І. Зімняя умовно виокремлює такі етапи становлення орієнтованої на компетенції освіти:

перший (1960–1970 рр.) – запровадження до наукового апарата категорії "компетенція", створення передумов для розв'язання понять "компетенція" та "компетентність", дослідження різних видів мовної компетентності й введення поняття "комунікативна компетентність";

другий (1970–1990 рр.) – використання категорії компетенція/компетентність у теорії та практиці навчання мови (передусім нерідної); розробка змісту поняття "соціальна компетенція/

компетентність";

третій (з 1990 р.) – розроблення ЮНЕСКО переліку компетенцій, які повинні розглядатись як бажаний результат освіти; дослідження сутності поняття "професійна компетентність" [7, 14–16].

Урахування як концептуального простору розвитку компетентностей, так і практичної діяльності країн та міжнародної спільноти в реалізації компетентнісної ідеї в освіті покладено в основу періодизації українського науковця О. Локшиної. Авторка підкреслює відсутність чітких меж між етапами (через збагачування кожного наступного етапу попередніми новими ідеями та подіями):

перший етап (з 60-х років ХХ ст.) характеризується як час так званого "компетентнісного руху" в освіті, що стартував у США та Європі у мовній, професійній і педагогічній освіті під впливом теорій біхевіоризму й когнітивізму;

другий етап (з 90-х років ХХ ст.) – визнання важливості компетентностей на міжнародному рівні, їх поширення на середню освіту в рамках становлення ідеї неперервної освіти, дослідження природи ключових компетентностей;

третій етап (ХХІ ст.) – початок трансформації національних систем освіти на компетентнісні засади через модифікацію змісту освіти та систем оцінювання [12, 131].

Позиція ототожнення або відсутності розмежування понять "компетенція" та "компетентність" характерна для більшості зарубіжних авторів. Вона представлена у Європейському глосарії "Термінологія професійного навчання", Глосарії термінів Європейського фонду освіти, у яких відзначається, що термін "компетентність" використовується у тих самих значеннях, що і "компетенція":

- здатність використовувати знання, ноу-хау та вміння у стандартній ситуації чи в ситуації, що змінюється;
- здатність робити щось добре або ефективно;
- здатність виконувати особливі трудові функції;
- відповідність вимогам, що висуваються під час влаштування на роботу [2, 63; 21, 17].

Не зазначає відмінності в поняттях і Р. Уайт, який 1959 р. одним із перших увів до наукового обігу категорію "компетенція", змістовно наповнивши поняття особистісними складовими, у тому числі мотиваційною складовою [22]. Ототожнюючи ключові поняття компетентнісно орієнтованого підходу в освіті,

вітчизняні автори (Л. Болотов, В. Ледньов, М. Нікандров, М. Рижаків та ін.) підкреслюють їх практичну спрямованість, стверджуючи, що компетенція виступає сферою відносин, які існують між знанням та дією у людській практиці, а компетентнісний підхід передбачає значне посилення практичної спрямованості освіти [1].

1965 р. вчений-лінгвіст Н. Хомський (Авраам Ноам Хомський) у своїй праці "Аспекти теорії синтаксису" зазначив: "...ми проводимо фундаментальну різницю між компетенцією (знанням своєї мови тим, хто говорить або слухає) та використанням (реальним використанням мови в конкретних ситуаціях). Тільки в ідеальному випадку... використання є безпосереднім відображенням компетенції" [19, 9]. Тим самим він звергув увагу на те, що саме "використання" виступає актуальним проявом компетенції.

У 80-ті роки ХХ ст. Дж. Равен визначив компетентність як багатокомпонентне явище, що "складається з великої кількості компонентів, більшість з яких відносно незалежні один від одного... деякі компоненти відносяться ймовірно до когнітивної сфери, а інші – до емоційної... ці компоненти можуть замінювати один одного як складові ефективно поведінки" [17, 253].

У 90-ті роки ХХ ст. у трактуванні понять "компетентність" та "компетенція" відбулись певні зрушення. Так, Жак Делор у доповіді Міжнародної комісії з освіти для ХХІ століття "Освіта. Прихований скарб" надав більш широке визначення компетентності стосовно компетенції, що включає в себе не тільки предметні, вузькоспеціальні компетентності, але й ті, що дозволяють людині нормально адаптуватись у житті. У документі сформульовано чотири стовпи, на яких має базуватися освіта ХХІ століття: "уміння жити разом", "уміння вчитись", "уміння діяти" та "уміння бути", які розглядаються як глобальні компетентності [7, 8–9].

Такою є коротка ретроспектива становлення понять "компетенція" і "компетентність" згідно із зарубіжними джерелами.

Звертаючись до вітчизняних надбань з досліджуваної теми, насамперед слід зазначити, що Тлумачний словник української мови терміни "компетентний" і "компетенція" визначає так:

- компетентний: який має достатні знання в певній галузі; який має певні повноваження;
- компетенція: добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-не-

будь організації або особи [8, 188].

Можна стверджувати, що у вітчизняній педагогічній науці поняття "компетентність", "компетенція" виникають і розглядаються в різному контексті. Так, основні відмінності спостерігаються в розумінні компетентності як актуальних якостей особистості або прихованих психологічних утворень, а також предметних наповнень компетенції як системних новоутворень, якостей особистості. Незважаючи на це, аналіз поглядів дослідників показав, що в педагогіці компетентність подається як системне поняття, а компетенція – як її складова.

Уперше на досвіді педагогічної діяльності компетентність як інтегративну якість особистості розглядає Н. Кузьміна в дослідженні "Професіоналізм особистості викладача і майстра виробничого навчання" [11].

Педагоги В. Краєвський, А. Хуторський розрізняють терміни "компетентність" і "компетенція", пояснюючи, що "компетенція в перекладі з латинської "competentia" означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід". Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано робити висновки про цю сферу й ефективно діяти в ній [10, 5].

О. Пометун під компетенцією розуміє "спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються у процесі навчання й дають змогу людині визначити, тобто ідентифікувати й розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності" [15, 19].

Узагальнення зарубіжних та вітчизняних психолого-педагогічних досліджень у галузі розробки питання компетентнісного підходу в освіті дозволяє дійти висновку, що у визначенні сутності поняття "компетентність" існують різні підходи, а саме:

- характеристика особистості – здібностей, якостей, властивостей (С. Вершловський, Ю. Кулюткін, А. Новиков, О. Петров, В. Сластьонін, Ю. Татур, Е. Шорт та ін.);
- процедура розв'язання конкретної ситуації (І. Єрмаков, Г. Несен та ін.);
- якості педагога, що необхідні для успішної професійної діяльності (В. Баркасі, Т. Волобуєва, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мігіна, В. Нестеренко та ін.);
- система знань, умінь й навичок, без урахування мотиваційно-потребнісної сфери особистості (В. Адольф, А. Вер-

бицький, М. Кабардов, Н. Кузьміна та ін.);

- володіння компетенцією (В. Раєвський, А. Хуторський та ін.);
- загальна здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань, досвіду, цінностей (В. Кальней та С. Шишов та ін.);
- професійна підготовка фахівця на основі стандарту компетентності (Н. Авшеник, В. Аніщенко, А. Михайличенко та ін.) тощо [3, 164].

Тривалі дискусії науковців дали можливість виокремити чотири базові характеристики поняття "компетентність". Учені дійшли висновку, що: для демонстрації компетентності обов'язково потрібен контекст; компетентність завжди є результатом, характеристикою того, що може робити індивід, а не описує процес, під час якого індивід набув цю компетентність; для вимірювання здатності індивіда щось робити потрібні чітко визначені та затверджені стандарти; компетентність є мірою того, що індивід може робити в конкретно виділений час [12].

Особливістю компетентності як результату освіти полягає в тому, що, на відміну від інших освітніх результатів, вона представляє собою інтегрований результат, дозволяє вирішувати цілий спектр задач, існує у формі діяльності (а не інформації про неї), удосконалюється шляхом інтеграції з іншими компетентностями, виявляється усвідомлено, через розуміння загальної основи діяльності нарощується компетенція. Отже, компетентна в певній галузі людина володіє відповідними знаннями і здібностями, котрі дозволяють їй обґрунтовано висловлювати судження про цю галузь та ефективно діяти в ній.

Виходячи з того, що компетентність – це актуальний прояв компетенцій, І. Зіміння визначає їх (компетенції) як "внутрішні, потенційні психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми дій, системи цінностей і взаємин), які потім виявляються в компетентностях людини" [7, 9].

А. Хуторський, В. Краєвський під компетенцією розуміють "задану вимогу (норму) до освітньої підготовки учня (студента)". Освітня компетенція – це сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня (студента), необхідних для здійснення особистісної і соціально значущої продуктивної діяльності стосовно об'єктів реальної дійсності [10].

Ми погоджуємось, що компетенція – це сукупність освітніх орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності осо-

бистості щодо визначеного кола об'єктів дійсності, необхідних для її соціокультурного існування. Водночас підкреслюємо складність вивчення даного поняття, яка полягає в тому, що кожен вид діяльності активізує прояв власного комплексу компетенцій.

На даний час у наукових джерелах і державних документах відсутня єдина класифікація видів компетентностей. Більшість авторів вважають, що компетентність визначається не тільки якістю та обсягом професійних знань, умінь і навичок, але й досвідченістю, яка характеризується здатністю передбачати та уникати помилок у трудовій діяльності, а за умови виникнення – швидко усувати. Тому елементи компетентності розглядають як підґрунтя певних елементів діяльності, а компетентність окремого виду описується компетенціями (дослідники вважають, що вид компетентності характеризується від 5 до 15 компетенцій). Іншими словами, компетенції – це набір якостей і характеристик спеціаліста, які дозволяють визначити його компетентність, мотивована здатність застосовувати знання, уміння, навички й особистісні якості для успішної діяльності в певній галузі.

Уперше термін "професійна компетентність" починає вживатись з 90-х років ХХ століття. Серед вітчизняних науковців, які почали займатись його усестороннім вивченням, – С. Гончаренко, Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Мудрик, Н. Ничкало, Т. Руднева, Г. Стайнов та інші. Єдиного підходу до трактування даної категорії серед дослідників до сьогодні немає.

У своїх працях А. Маркова подає професійну компетентність як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно й відповідально; володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції, що полягають у результатах її праці [13]. А саме поняття "компетентність" дослідниця пов'язує з дозріванням особистості і знаходженням такого стану, який допомагає їй продуктивно діяти при виконанні трудових функцій, досягати відчутних результатів.

У Словнику з професійної освіти за редакцією Н. Ничкало професійна компетентність визначається як "сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію" [16, 149].

В Енциклопедії професійно-технічної освіти під редакцією С. Батишева дасть-

ся наступне трактування професійної компетентності: "(лат. profession – офіційно назване заняття від profiteor – заявляти про свою справу; лат. compete – добиватися, відповідати, підходити); інтегральна характеристика ділових або особистісних якостей фахівця, яка відображає рівень знань, умінь, досвід, що є достатніми для досягнення мети певного виду діяльності, а також її моральну позицію" [20, 383]. Як бачимо, до структури даного поняття включаються не тільки концепти "кваліфікації спеціаліста" (професійні навички як досвід діяльності, уміння і знання), а й соціально-комунікативні, індивідуальні здібності, що засвоєні та забезпечують самостійність професійної діяльності, тим самим вдаючи професійну компетентність основою розвитку професійних якостей особистості.

Л. Заніна та Н. Меншикова професійну компетентність визначають як сукупність індивідуальних властивостей особистості, що полягають у специфічній чутливості до об'єкта, засобів, умов педагогічної праці та створення продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості учня [5, 102].

Таким чином, професійну компетентність викладача можна розглядати як сукупність професійних та особистісних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Професійна компетентність повинна бути орієнтована на розвиток у викладача вищої школи потреби в постійному поновленні та оновленні знань, удосконалення умінь і навичок, перетворення їх у компетентність.

Водночас науковці зазначають важливість виділення педагогічної компоненти у структурі поняття "професійна компетентність". Так, Л. Мітіна, характеризуючи термін "педагогічна компетентність", підкреслює, що він містить "знання, уміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації у діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості" [14, 46]. Авторка виділяє дві підструктури педагогічної компетентності – діяльну та комунікативну.

Сучасна педагогічна наука професійно-педагогічну компетентність трактує як багатозначну категорію. Доцільність уведення терміна обумовлюється широтою його змісту, інтегративною характеристикою, що об'єднує такі поняття, як "професіоналізм", "кваліфікація", "компетентність", "педагогічна діяльність", "педагогічна компетентність", "професійна компетентність".

Н. Кузьміна професійно-педагогічну

компетентність визначає як сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого вирішення педагогічних завдань [11, 90].

В. Слагіна розглядає даний вид компетентності як "сукупність професійно-педагогічних компетенцій, що включають наявність знань, професійного і життєвого досвіду, спрямованості особистості, здатностей педагога діяти у конкретній ситуації, вирішувати професійні задачі різного рівня складності та невизначеності, його готовності до досягнення високої якості результатів своєї праці, ставлення до педагогічної професії як цінності" [4, 115].

Категорія "професійно-педагогічна компетентність" викладача вищої школи визначається, головним чином, рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до неперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи. Не випадково проблематика компетенції виникла в системі навчання і є каналом професійного розвитку, оскільки така характеристика, як "вправність", що традиційно характеризувала оволодіння професією, стала недостатньою.

У своєму дослідженні ми розглядаємо професійно-педагогічну компетентність як інтегральну професійно-особистісну категорію стосовно викладача вищої школи, що визначає якість його діяльності, виражається в здатності діяти адекватно, самостійно й відповідально у професійній ситуації, відображає готовність до саморозвитку, проявляється у професійній активності, що дозволяє характеризувати викладача як суб'єкта педагогічної діяльності.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Компетентнісний підхід, закладений в основу освітніх стандартів третього покоління, бачиться важливим чинником підвищення якості вищої освіти. У науковій літературі відбувається змішування варіантів трактування та тлумачення термінів "компетентність" і "компетенція"; частим є використання їх як понять-синонімів. Серед вітчизняних авторів значного поширення набув підхід, відповідно до якого "компетентність" трактується як здатність особистості, набута в процесі навчання і може бути реалізована на практиці; "компетенція" подається як коло питань, щодо яких індивід має бути обізнаний, або пев-

на сфера, у якій індивід повинен володіти компетентністю.

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок, що науковці у своїх дослідженнях з проблеми професійної компетентності педагога одночасно використовують терміни "професійна компетентність", "педагогічна компетентність", "професійно-педагогічна компетентність".

Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи – це шлях до становлення творчої індивідуальності, формування сприйнятливості до педагогічних інновацій і здатність адаптуватися в педагогічному середовищі, що швидко змінюється.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробці структури професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Боголюбов Л. Н.* Базовые социальные компетентности в курсе обществоведения / Л. Н. Боголюбов // Преподавание истории и обществоведения в школе. – 2002. – № 9. – С. 22–33.
2. Глоссарий терминов рынка труда, разработки стандартов образовательных программ и учебных планов. – Европейский фонд образования, 1997. – 160 с.
3. *Гомонюк О. М.* Формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: монографія / О. М. Гомонюк. – Вінниця : Планер, 2011. – 399 с.
4. *Елагина В. С.* Становление педагогической компетентности студентов педагогического вуза / В. С. Елагина // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 10. – С. 113–116.
5. *Занина Л. В.* Основы педагогического мастерства [Серия "Ученики, учебные пособия"] / Л. В. Занина, Н. П. Меньшикова. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 288 с.
6. *Зеер Э.* Компетентносный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – С. 22–28.
7. *Зимняя И. А.* Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании : [авторская версия] / Ирина Алексеевна Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
8. *Івченко А. О.* Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. [худож.-оформлювач І. В. Осипов]. – Харків : Фоліо, 2005. – 540 с. – (Б-ка державної мови)
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
10. *Краевский В. В.* Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. В. Краевский, А. В. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 3–10.
11. *Кузьмина Н. В.* Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1990. – 119 с.
12. *Локшина О. І.* Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / О. І. Локшина. – К. : Богданова А.М., 2009. – 404 с.
13. *Маркова А. К.* Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–88.
14. *Митина Л. М.* Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М. : Флинта : Московский психолого-социальный институт, 1998. – 200 с.
15. *Пометун О.* Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18–20.
16. Професійна освіта: словник : [навч. посіб.] / [уклад. С. У. Гончаренко [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Вища школа, 2000. – 380 с.
17. *Равен Дж.* Компетентность в современном обществе: Выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Кошино-Центр, 2002. – 394 с.
18. *Селезнева Н. А.* Размышления о качестве образования: международный аспект / Н. А. Селезнева // Высшее образование сегодня. – № 4. – 2004. – 98 с. – С. 35–44.
19. *Хомский Н.* Аспекты теории синтаксиса [перевод с англ. ; под ред. и с предисл. В. А. Звегинцева] / Ноам Хомский. – М. : Изд-во Моск. ун-та, – 259 с.
20. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / [под ред. С. Я. Батышева]. – М. : АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.
21. *Tissot P.* Terminology of vocational training policy (A multilingual glossary for an enlarged Europe), European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop), 2004. – 59 p.
22. *White R. W.* Motivation Reconsidered: The Concept of Competence / Psychological Review, 1959. – P. 297–333.

Стаття надійшла 16.11.2016 р.